

Nr 294.

Av herr **Lübeck**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 4, med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m.

På grund av vattenkraftindustriens och den elektriska kraftdistributionens utveckling under senare år och den månfald av behov, som därigenom kunna tillgodoses, betraktas utnyttjandet av landets vattenkraft numera såsom ett allmänt intresse av särskilt stor betydelse. Detta bekräftas också av chefens för justitiedepartementet yttrande till statsrådsprotokollet i frågan angående den nya vattenlagen. Samma åsikt kommer även i viss mån till synes i Kungl. Maj:ts nu framlagda proposition nr 4 med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen och i de sakkunniges motion till den nya flottningsslågstiftningen.

I bilagda utlåtanden av kungl. vattenfallsstyrelsen och Svenska vattenkraftföreningen äro också dessa synpunkter eftertryckligt framhållna och på grund därav yrkanden framställda om vissa ändringar i kommittéförslaget till ny flottningsslågstiftning.

Emellertid hava dessa framställningar i den nu föreliggande propositionen icke vunnit beaktande, därvid särskilt bör uppmärksammas den skarpa skillnad som sålunda fortfarande uppdrages mellan utnyttjad och outnyttjad vattenkraft.

Enligt 6 kap. 2 § vattenlagen skall vid prövning av ansökan om 6 Kap. 2 § införande av allmän flottled hänsyn tagas till de störningar, som genom flottleden eller flottningen kunna vållas andra näringar. Därmed avses, såsom av motiven framgår, att hänsyn skall tagas även till störningar för driften av redan utbyggda vattenverk. Däremot synes avsikten icke vara, att någon som helst hänsyn skall tagas till att utnyttjande av ett obebyggt vattenfall kan förhindras eller försvåras. Denna uppfattning

Hänsynstagande till obebyggda strömfäll.

bestyrkes bl. a. därav att enligt 8 § i 10 kap. vattenlagen ägare av obebyggt vattenfall icke skall kallas till syneförrättning rörande allmän flottled samt att synemännen enligt 16 och 17 §§ i sistnämnda kapitel icke skola göra någon undersökning angående hinder eller svårigheter för obebyggda vattenfalls utnyttjande tillfölje flottledens tillkomst.

Denna bristande hänsyn till utnyttjad vattenkrafts tillgodogörande föranledes förmodligen därav, att enligt de nu framlagda lagförslagen de flottande i regel skola få utan ersättning förfoga över flottningsvatten i strömfall, som vid flottledens inrättande äro utnyttjade. Detta är dock icke något bärande skäl för att vid bedömande av om ett vattendrag bör med hänsyn till det *allmännas* intresse upplåtas för flottning bortse från att utnyttjande av obebyggda vattenfall kan hindras eller försvåras. Uteblivande av en eller flere kraftanläggningar kan för en ort vara av lika stor och större olägenhet än minskning av krafttillgången i ett redan befintligt vattenverk. I ett vattendrag med ringa vattentillgång kan införande av allmän flottled med fri tillgång till vatten omöjliggöra vattenkraftens ekonomiska utnyttjande och sålunda förhindra anläggande av elektricitetsverk, kvarnverk el. dyl. för den omkringliggande ortens behov, var till sådana mindre vattenfall som bekant vanligen användas. Givet är att ett dylikt utnyttjande av dessa, ofta för ortens jordägare samfälliga vattenfall kan vara av mycket större vikt för orten än vattendragets utnyttjande till allmän flottled. Syneundersökningen beträffande en blivande allmän flottled bör fördenskull omfatta även obebyggda vattenfall och hänsyn tagas till möjligheten av deras utnyttjande.

Den omständigheten att ett vattenfall utnyttjas kanske ett eller annat år före eller efter flottledens insynande kan icke rimligtvis få avgörande inverka vid frågans nationalekonomiska bedömande. Ur allmän synpunkt är det därför nödvändigt, att minskningen i värdet även i fråga om de obebyggda fallen beaktas och eventuell skada ersättes.

Därmed vinnes samtidigt att vattenfallsägarens enskilda intresse behörigen tillgodoses bättre än i propositionen skett. Varken ur 1880 års flottledsförfattningar eller förarbetena till desamma synes tydligt kunna utläsas den av chefen för justitiedepartementet uttalade satsen, att ägaren av ett obebyggt vattenfall i vattendrag utan kungsådra skall vara oberättigad till ersättning för den förlust, som tillskyndas honom, däri genom att vattendrag upplåtes till allmän flottled. Visserligen har han icke rätt till ersättning för vattnets utnyttjande till flottning, så länge det icke behöves för tillgodogörande av vattenkraft och ägarna alltså icke lida någon skada genom flottningen. Men däremot kunna hittills gällande flottningsförfattningar icke anses betaga vattenfallsägarna möj-

lighet, att framdeles när skada visar sig, d. v. s. när vattenfallet utnyttjas, göra gällande talan om ersättning och om skyldighet för de flottande att företaga åtgärder till minskande av den för flottningen erforderliga vattenmängden. Skulle någon ändring häri anses gjord genom 2 Kap. 11 § i 1918 års vattenlag, så bör denna paragraf revideras.

Frånsett vad gällande eller äldre lag kan i förevarande avseende anses innehålla, synes det uppenbart oberättigat, att ägaren av ett obebyggt vattenfall skall i så mycket högre grad än andra rättsägare utsättas för förlust genom införande av allmän flottled. Ägaren av ett obetydligt, kanske föga värdefullt jordområde, som tages i anspråk för flottningen, erhåller full ersättning för all förlust. Likaså ägaren av ett vattenverk, så framt kungsådra icke finnes. Men ägaren av ett obebyggt vattenfall skall utan möjlighet att motsätta sig den allmänna flottleden och utan ersättning vidkännas en förlust kanske av hela vattenfallets värde. Det göres beroende av en slump, om en vattenfallsägare erhåller ersättning för sin förlust till följd av flottleds inrättande, om han händelsevis bygger vattenverk före eller efter införande av allmän flottled. Vattenfallsägaren kan hava inköpt fallet för utbyggande, just därför att kungsådra eller flottled icke finnes. Men enligt propositionen skall han kunna berövas sin egendom eller del därav, därest han icke hinner börja bygga ut sitt fall, innan utslag om allmän flottled meddelas. Visserligen synes man antaga, att vattenfallsägaren endast kan lida obetydlig förlust genom allmän flottleds införande, men förlusten kan dock otvivelaktigt uppgå till relativt stora belopp.

Propositionen har icke heller kunnat fullt genomföra principen, att ägare av obebyggt vattenfall icke skall erhålla ersättning. Enligt 5 § i 6 Kap. vattenlagen skall nämligen ersättning givas för den händelse vid tiden för flottledens inrättande särskild anordning vidtagits för utnyttjande av vatten, som tages i anspråk för flottningen. Även skall ersättning givas för vatten, som för flottleden bortledes ur ett vattenfall, oberoende av om någon anordning för detta vattens tillgodogörande vidtagits eller icke. Om det också är riktigt, att ersättning i dylika fall bör utgå, måste det dock ifrågasättas, vad som avses med orden »särskild anordning». Skall det vara en utförd eller påbörjad byggnad eller skall det anses som »särskild anordning», att planer utarbetats och domstols tillstånd möjligen begärts till vattnets utnyttjande? Det sistnämnda alternativet borde vara det riktiga. Det borde vara nog att vattenfallsägaren genom någon åtgärd ådagalagt sin avsikt att utnyttja vattnet. Tvivelaktigt är dock, om detta är propositionens mening. Om principerna i paragrafen skola bibehållas, torde densamma i denna del böra förtydligas.

Däremot synes det klart, att ersättning avses utgå vid bortledande av vatten i flottningsändamål. Denna regel torde vila på den uppfattningen, att genom bortledandet vattenfallets värde uppenbarligen minskas och att ägaren bör tillerkännas ersättning för därigenom orsakad förlust. Emellertid tillskyndas ägaren på grund av bestämmelserna i propositionen i regel större förlust, om hans vattenfall tages i anspråk för flottled utan att vattnet bortledes, d. v. s. om flottgodset tillåtes framflyta i den naturliga strömfåran. I det förra fallet nödgas de flottande i regel bekosta utförande av en flotträna och begränsa flottledsvattnet till viss mängd. I det senare fallet åter blir det vattenfallsägaren som nödgas, när han framdeles vill utföra ett kraftverk, anlägga flottningsränna och avstå för densamma erforderlig vattenmängd, vilken de flottande, då de ej behöva giva ersättning för vattnet, givetvis vilja hava så stor som möjligt. Något rimligt skäl varför vattenfallsägaren icke bör hava ersättning i det senare fallet likaväl som i det förra torde icke kunna uppletas.

Det är ock anmärkningsvärt, att prioritetsregeln enligt propositionen ingalunda tillämpas lika strängt *mot* flottledsintressenterna som *för* dem. Om ett vattenfall är delvis utbyggt, när allmän flottled införes, skall ägaren som sagt icke någonsin erhålla någon ersättning för det vatten, för vars utnyttjande åtgärd vid flottledens inrättande ej vidtagits. Detta vatten skall för all framtid utan ersättning få utnyttjas av de flottande. Annorlunda blir förhållandet, om flottleden är först på platsen. Vattenfallsägare, som därefter vill utnyttja sitt vattenfall, får icke taga i besittning allt det vatten, som flottningen icke behöver vid tiden för vattenverkets utnyttjande. För flottledens räkning skall nämligen reserveras vatten, som för flottningens ytterligare utveckling kan komma att erfordras. Detta framgår måhända icke tydligt av propositionen, men utsäges i de sakkunniges motiv till § 11 (i de sakkunniges förslag § 10) 2 Kap. Vattenlagen. Ägaren av ett vattenfall är således i konkurrensen icke ens likställd med dem, som utan någon som helst enskild rätt tillåtas utnyttja hans egendom i sitt ekonomiska intresse.

De nu påpekade oegentligheterna i propositionen synas böra föranleda sådana förändringar, att ägare av utnyttjad vattenkraft i ett till allmän flottled upplåtet vattendrag berättigas att, då han vill tillgodogöra sig vattenkraften, påfordra, att de flottande bekosta erforderliga åtgärder till flottgodsets ledande förbi vattenverket och såvitt möjligt minska den för flottningen erforderliga vattenmängden, ävensom ersätta genom flottningen förlorad vattenkraft. — Att de flottande böra bestrida förenämnda kostnader synes så mycket mer berättigat, som de flottande enligt 18 § i 6 Kap. Vattenlagen kunna åläggas att på egen bekostnad

utföra de anläggningar eller åtgärder, som erfordras till skydd för ett vattenverk, som utföres i den allmänna flottleden, och dylika skyddsåtgärder i regel bliva åtminstone delvis överflödiga, därigenom att flottgodset föres i ränna förbi vattenverket.

Ur rent praktisk synpunkt kan emellertid invändas, att flottningen genom förenämnda skyldigheter i ett eller annat — säkerligen dock ganska sällsynt — fall skulle kunna så fördyras, att den allmänna flottningen måste upphöra och de på flottledens inrättande nedlagda kostnader därigenom gå förlorade. Till undvikande härav kunde de flottande medgivas så lång respittid, att på flottleden nedlagda kostnader hinna amorteras — detta i enlighet med motsvarande bestämmelser till förmån för vattenfallsägaren i 1 Kap. 7 § Vattenlagen. En annan utväg vore att till vattendomstolens bedömande hänskjuta, i vilken grad och på vilka tider de flottande kunna åläggas lämna ersättning för ifrågavarande kraftförlust och kostnader, utan att den allmänna flottningen äventyras.

En svårighet torde också yppa sig i sådana visserligen sällan förekommande fall, då ett vattenfalls utnyttjande ekonomiskt omöjliggöres genom inrättande av allmän flottled. Så länge fallets ägare icke vill eller kan utnyttja detsamma, bör någon ersättning icke givas, när han då icke lider någon förlust. Det vore icke heller lämpligt att tillerkänna honom ersättning, så snart han förklarar sig vilja utnyttja fallet eller begär tillstånd därtill, när en sådan aktion kan av honom igångsättas endast för att åtkomma ersättningen och utan verklig avsikt att utföra ett kraftverk. Det torde i sådana fall böra överlämnas till vattendomstolens bedömande, huruvida sådana omständigheter föreligga, att det skäligen kan antagas, att vattenfallets ägare skulle utnyttja vattenkraften, därest den allmänna flottleden icke lade hinder i vägen därför.

På grund av yrkande från flottningsintresserat håll har till 5 § i 6 Kap, 5 § 6 Kap. Vattenlagen tillagts ett tredje stycke, varigenom de flottande skulle kunna berättigas att i kungsådrvattendrag tidvis tillgogögöra sig mer än den vattenmängd, som vattenverksägaren enligt reglerna om kungsådra i 1 Kap. Vattenlagen är skyldig att utan ersättning avstå. Detta tillägg, som icke föreslagits av de sakkunnige, kan tillskynda vattenverksägare och förbrukare av den vid vattenverk producerade kraften allvarsamma förluster och olägenheter. — Syftet har tydligen varit att möjliggöra en s. k. dygnreglering med flottningsvattnet. Men om en dylik åtgärd vidtages genom tillfällig magasinering av vatten omedelbart ovanför kraftanläggningens dammbyggnad, så orsakas därav vattenförlust

Dygnreglering av flottningsvattnet.

eller fallförlust eller ökad uppdämningskostnad, som under alla förhållanden måste ersättas av de flottande. — Bestämmelsen bör fördenskull utgå eller kompletteras med hänsyn till ersättningskyldigheten.

Lag om flottning,
17—22 §§.
Interimsflottning.

Allvarsamma invändningar hava riktats mot den i propositionen in- tagna fördelningen av flottningsärendena mellan vattendomstolen och Konungens befallningshavande. Då dessa anmärkningar emellertid i allmänhet äro av mer formell natur, synas de icke nu påkalla ändring av det föreliggande lagförslaget med undantag dock av §§ 17—22 i lagen om flottning i allmän flottled, enligt vilka K. B. skall äga rätt att förordna om interimsflottning och utsträckning av lagligen fastställd flottningstid. Bestämmanderätten i dessa fall bör överlämnas till vattendomstolen, som i långt högre grad än K. B. sitter inne med kännedom om de förhållanden, till vilka hänsyn bör tagas vid meddelande av beslut i hithörande frågor. Uttryckligt stadgande bör ock införas om skyldighet för de flottande att ersätta skada och förlust, som kunna tillskyndas ägare av vattenverk genom interimsflottning eller flottningstidens utsträckning.

6 Kap.,
12—13 §§.
Om ändring i
planen för ett
flottledsför-
tag.

Slutligen synes på de av vattenfallsstyrelsen i bilaga 1 anförda grunder böra i 6 Kap. 12 § böra vidtagas den ändring, att jämväl annan än flottledens anläggare berättigas att hos vattendomstolen begära ändring i fastställd plan.

På grund av det anförda och med åberopande i huvudsak av kungl. vattenfallsstyrelsens och Svenska vattenkraftföreningens bilagda yttranden hemställes,

att 2 § i 6 Kap. samt 16 och 17 §§ i 10 Kap. Vattenlagen så ändras, att därav tydligt framgår, att vid bedömande av fråga om ny allmän flottleds inrättande eller ändrade bestämmelser för äldre sådan hänsyn skall tagas även till de hinder och svårigheter, som därigenom kunna uppstå för utnyttjande av ditills obegagnad vattenkraft;

att 8 § i 10 Kap. och 27 § i 11 Kap. Vattenlagen så ändras, att även ägare av obebyggda strömfall genom kallelser beredas tillfälle att föra talan i frågor angående allmän flottled;

att 11 § i 2 Kap. och 5 § i 6 Kap. Vattenlagen så ändras, att de flottande bliva skyldiga att, i den

mån sådant kan ske utan att den allmänna flottningen äventyras, *dels* ersätta de kostnader, som — då vid flottledens inrättande outnyttjad vattenkraft senare skall tillgodogöras — uppstå genom åtgärder för flottgodsets ledande förbi vattenverk och för nedbringande av den för flottningen behövligen vattenmängden, *dels* ock ersätta den förlust, som i sådant fall uppkommer för strömfallets ägare, därigenom att vatten, som han eljest skulle hava utnyttjat, måste avstå till den allmänna flottningen, allt dock under förutsättning att ej annat föranledes av nu gällande bestämmelser angående kungsådra i 1 Kap. Vattenlagen;

att 5 § i 6 Kap. även så ändras, att därest utnyttjande av ett obebyggt strömfall genom allmän flottleds inrättande helt och hållet omöjliggöres, strömfallets ägare för därigenom liden förlust må erhålla ersättning, när det skäligen kan antagas, att vattenkraften skolat tillgodogöras, om den allmänna flottleden icke varit införd, därvid dock ersättningen icke må bestämmas att utgå på sådant sätt, att den allmänna flottningen därigenom äventyras och ej heller för vattenmängd, som de flottande på grund av bestämmelserna i 1 Kap. Vattenlagen äga tillgodogöra sig utan ersättning;

att tredje stycket av 5 § i 6 Kap. Vattenlagen må utgå eller ock omarbetas i syfte att ålägga de flottande bekosta för där avsett ändamål erforderliga åtgärder eller ersätta uppkommande förluster för andra rättsägare;

att 12 § i 6 Kap. ändras så, att icke endast anläggare av flottled, utan jämväl annan, vars rätt kan av sättet för flottledens utförande vara beroende, berättigas att hos vattendomsstolen påkalla ändring i den för flottledsföretagets utförande fastställda planen;

att 17—22 §§ i lagen om flottning i allmän flottled så ändras, att där förekommande frågor överlämnas till vattendomsstolens prövning;

att uttryckligt stadgande införes om skyldighet för de flottande att ersätta skada och förlust till följd

av interimisflottning och tillfällig förlängning av flottningstid; samt

att även övriga delar av de i propositionen föreslagna lagarna förändras i den mån det erfordras för genomförande av ovan angivna ändringsförslag.

Stockholm den 31 januari 1919.

Sven Lübeck.

Bilaga 1.

TILL KONUNGEN.

Genom nådig remiss den 20 juli 1917 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt vattenfallsstyrelsen att avgiva underdånigt utlatande över det förslag till ny flottningslagstiftning, som av särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga avgivits den 14 december 1916. Såsom vattenfallsstyrelsen anförde i sitt underdåniga utlatande den 29 juli 1912 över vattenrätts- och dikningslagskommittéernas betänkande den 17 december 1910 med förslag till ny vattenlag, var det en brist i nämnda förslag, att ej lagbestämmelser angående flottningslagstiftningen samtidigt inarbetats i förslaget. Denna brist är med det nu remitterade förslaget avhjälpt. Då emellertid särskilda sakkunniga redan den 14 mars 1917 slutfört överarbetning av betänkandet från 1910, varigenom ett flertal av bestämmelserna i detta lagförslag erhållit en ny form, torde jämväl de nya flottningsstadgandena böra formellt inarbetas i det nya förslaget. I vad mån detta kan komma att nödvändiggöra ändringar i det föreliggande förslaget — t. ex. den i 4 kap. 5 § förekommande beteckningen »större vattendrag» i stället för den av sakkunniga använda beteckningen »vattendrag, där kungsådra finnes» — ändringar, som måhända inskränka sig att vara endast av redaktionell art, har vattenfallsstyrelsen icke ansett sig böra pröva. Jämväl i övrigt har styrelsens granskning självfallet inskränkt sig till en prövning, vad verkan de föreslagna bestämmelserna kunna förväntas få på de områden, som ligga under styrelsens ämbetsförvaltning. Till de betydande delar, som de nya vattenlagsbestämmelserna och i än högre grad förslaget till lag om flottning i allmän flottled behandla förhållandena mellan de flottande inbördes, har sålunda vattenfallsstyrelsen icke ansett sig böra ingå i granskning och jämväl i övrigt har styrelsens prövning på grund av den knappt tillmätta tiden omfattat förslagets huvudgrunder och icke sysselsatt sig med några som helst detaljer.

Vid byggande i vatten för flottledsändamål skola vederbörande myndigheter — synemän och vattendomstol — avgöra, huru tjänligast må förfaras, så att ändamålet må utan oskäligh kostnad vinnas med minsta olägenhet för annan. Detta avvägande av de olika vattenintressenternas stridiga anspråk gentemot varandra torde här som vid annat byggande i vatten komma att höra till de svåraste uppgifterna för nämnda myndigheter. Grunderna för de olika intressenas vägande mot varandra hava på flera ställen i lagförslaget angivits och har därvid särskilt flottningsintresset kommit att intaga en mera gynnad ställning såsom representerande ett allmänt ändamål. I vissa avseenden torde ock häremot knappast

någon gensaga böra göras, t. ex. då i 9 kap. 38 § (9 kap. 50 §)* stadgas att i fråga om lösen och ersättning till följd av åtgärd för allmänt ändamål, som i 3 eller 4 kap. eller 2 kap. 40 § avses (farled, flottled, vattenledning till samhälle), skall eljest stadgad förhöjning över värdet icke vinna tillämpning. Det kan emellertid vara tveksamt, huru långt denna mera gynnade ställning särskilt för flottledsintresset bör tagas i anspråk. Flottleden utgör såsom kommunikationsmedel ett allmänt intresse, men ingen torde heller numera förneka, att ett betydande allmänt intresse är knutet vid bebyggande av ett vattenfall, varifrån ljus och drivkraft skall distribueras över stora bygder.

Då i Norrland, där konflikter mellan dessa intressen i flertalet fall skulle närmast kunna tänkas, alla större vattendrag redan äro flottleder, torde man i praktiken närmast böra taga hänsyn till bifloder eller mindre vattendrag, där ägaren av ett vattenfall, som kanske skall utbyggas för bygdedistribution, kommer i konflikt med de måhända ej alltför talrika skogsägare, vilkas produkter skola nedflottas i den planerade nya leden. Det kan icke anses oomtvistligt, att flottledsintresset därvid alltid i högre grad än vattenfallsintresset representerar de allmänna synpunkterna och för den skull bör gentemot motparten genom för alla fall gällande lagbestämmelser tilläggas en mera gynnad ställning. Även torrläggningsföretag och bevattningsanstalter synas böra hänföras till företag av allmänt intresse, vadan t. ex. det av flottningskommittéerade föreslagna tillägget till 5 kap. 40 § icke synes styrelsen motiverat (har i prop. utgått). Samma anmärkning vill styrelsen också rikta mot den nya lydelsen av 7 kap. 12 § (3 kap. 9 §), varom mera nedan. Det synes vattenfallsstyrelsen sålunda, som om de föreskrifter, vari flottledsintresset tillagts en i förhållande till andra intressen i vattendraget mera gynnad ställning, icke blivit lyckligt avvägd, utan böra underkastas en sorgfälligt granskning och på vissa punkter behöfligt omarbetning.

Särskilt i ett avseende hava föreskrifterna om avvägande av stridiga intressen erhållit en efter vattenfallsstyrelsens förmenande mindre lycklig avfattning, i vad de angå vattenfallsägares rätt. Att döma av hithörande föreskrifter kan nämligen vattenfallsägaren knappast med någon framgång uppträda som rättsägare gentemot flottledsintresset, *om ej hans vattenfall är bebyggt*. Det är vattenverksägaren, ej vattenfallsägaren, som är flottledsintressets tänkta motpart. Uttryckligen är detta visserligen ej utsagt i lagtexten, men en sammanställning av hithörande regler ger dock bestämt intryck härav. I 4 kap. 4 § (6 kap. 4 §) talas det sålunda om anläggningar eller atgärder, som inverka på strand- eller vattenverksägaren eller annans rätt. Vid redogörelsen för de undersökningar, som synemännen före inrättande av ny allmän flottled hava att företaga, kommer samma synpunkt ännu starkare fram. Synemännen hava sålunda att undersöka i vattendraget befintliga verk (10 kap. 16 §), men ej andra utbyggnadsvärdiga vattenfall och synemännen skola vidare förbringa nödig utredning, vilka särskilda bestämmelser erfordras i fråga om vattentillgångens fördelning emellan flottningen och vattenverk (10 kap. 17 § 8 mom.), men ej mellan flottningen och obyggda vattenfall (nu 7 §). Ägaren av ett obyggt vattenfall torde vid sådant förhållande icke hava särdeles stora utsikter att få sina synpunkter beaktade, helst det

* Inom parentes angivas i det följande de ändringar i hänvisningarna till lagtexten, som påkallas av den olika paragraferingen i de sakkunnigas förslag och i den k. propositionen.

fråga om dylika fall föreligger speciella förhållanden, som enligt styrelsens förmenande påfordra särskilda regler.

Vikten av att dessa synpunkter tillbörligen beaktas är särskilt stor i dessa tider, då ett avsevärt antal vattenfall inköpts av kronan eller av större bolag och enskilda industrimän för mötande av kommande kraftbehov och således icke alltid i ändamål av omedelbart bebyggande. Ett vattenfall, som vid flottledssynen är obebyggt, kan ju för övrigt börja bebyggas redan följande år. Att dylika vattenfallsägare kunna äga berättigade anspråk på att i samband med flottleds inrättande få vattentillgångens fördelande mellan flottleden och det blivande kraftverket bestämd, torde näppeligen kunna bestridas. Även bör den värdeminskning, som det obebyggda vattenfallet lider genom flottleds inrättande, tagas i betraktande vid bedömande av den olägenhet och skada, som flottleden förorsakar och som utgör en av grunderna vid prövningen om allmän flottled bör komma till stånd. Vad beträffar den skada, som i sådant fall tillfogas ett obebyggt vattenfall, kan det däremot sättas i fråga, om fallets ägare bör erhålla någon ersättning därför innan fallet blivit byggt. Men intet hinder bör möta att fastställa beloppet av den ersättning, som bör komma fallägaren till för tiden därefter, därest flottningen kan komma att taga i anspråk större vattenmängd än fallägaren för varje fall är skyldig att utan ersättning för ändamålet släppa till, liksom ock att i stora drag ange de anordningar, som fallägaren för flottningens skull är pliktig vidtaga vid fallets bebyggande, samt huru kostnaden för dessa anordningar skola mellan intressenterna fördelas.

Bedömandet av den sist angivna frågan bör i detta sammanhang särskilt uppmärksammas. Det kan nämligen icke vara rimligt, att en fallägare, som på ett eller annat år icke ämnar utbygga sitt fall, skall vara skyldig att därvid underkasta sig hela kostnaden för flottledsanordningar vid kraftverket, under det att en annan fallägare, som vid tiden för flottledssynen har sitt vattenverk färdigt kan få full ersättning för sina motsvarande anläggningar. Skillnaden mellan dessa båda fall är icke motiverad. I vad mån ägaren av ett obebyggt fall kan få alla nu nämnda anspråk beaktade av vattendomstolen och efter vilka grunder hans krav på ersättning skall bedömas framgår emellertid ej av lagen. Det synes vattenfallsstyrelsen vara av vikt, att denna lucka blir fylld.

Den, som äger råda över vatten, är enligt 1 kap. 4 § skyldig att till följd av vissa angivna företag underkasta sig eventuell förlust i vattenmängd eller vattenkraft, men är med vissa angivna undantag berättigad till gottgörelse för samma förlust. Beträffande intrång i vattenägares rätt genom flottningsanordningar hava de tillsatta kommitterade på samma sätt i överensstämmelse härmed i samma paragraf förklarat vattenägare skyldig att tåla dylik förlust, men beträffande gottgörelsen hänfört denna icke till »förlusten», utan till »skada, som därav vållas». Huruvida denna olikhet i uttrycken är avsedd att vara en olikhet i sak framgår ej fullt klart.

En vattenfallsägare, som genom inrättande av en ny flottled nödgas vid sitt obebyggda fall tåla minskning i vattenmängden, kan t. ex. knappast sägas direkt lida skada härigenom men väl förlust genom den minskning i värde, som fallet undergår. Då emellertid näppeligen kan anses motiverat att stadga någon olikhet härutinnan mellan den vattenägare, som blir lidande genom flottningsarbeten, och den, som lider intrång av annat byggande i vatten, synas till förtydligande härav samma ordalag böra komma till användning i hela 1 kap. 4 §,

liksom ock det i 4 kap. 5 § (6 kap. 5 §), som talar om ersättningsskyldighet för *skada* genom flottled, lämpligen bör i stället stå *skada och förlust* eller ock enbart *förlust* såsom varande det mera omfattande uttrycket.*

Ur samma synpunkt sett vore det en förmån, om i sista stycket av 4 § ordalagen »så att ändamålet må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta olägenhet för annan» ändrades till »med minsta vattenförlust och annan olägenhet för annan».

Kommittéerna av 1910 hava i 2 kap. 20 § föreslagit ett generellt förbud mot att före vattendomstolens prövning påbörja *sådant byggande i vatten, som kan föranleda märkbar inverkan på vattenståndet*. Flottningskommittéerna hava i 4 kap. 20 § (6 kap. 20 §) infört ett speciellt påbud att vid arbete i redan befintlig flottled inhämta vattendomstolens samtycke, innan arbetet påbörjas, *därest sannolika skäl föreligga, att allmän eller enskild rätt därav förnärmas*. Detta stadgande gäller alltså ej arbeten i nyanlagd flottled; för sådana arbeten torde 2 kap. 20 § fortfarande vara tillämplig.

Enligt 4 kap. 13 § (6 kap. 13 §) kan vattendomstolen förklara anläggaren förlustig rätten till arbetets vidare utförande, om det visar sig, att anläggaren icke kan eller vill fullborda arbetet före den bestämda tidens utgång. Någon annan grund för hans skiljande från arbetet finnes icke, vilket måste betecknas som en brist. Därest anläggaren eller en av honom antagen entreprenör icke ställer sig domstolens föreskrifter till efterrättelse eller gentemot andra rättsägare i vattendraget företager sig åtgärder, som icke blivit av synemännen eller av vattendomstolen förutsedda och som måste betecknas såsom olämpliga, böra målsmännen för de intressen, som härav bliva lidande, äga påkalla domstolens prövning av anläggarens lämplighet. Detta är så mycket mer nödvändigt, som dessa intressen icke ens äga hos vattendomstolen påkalla förändrade föreskrifter angående företagets utförande eller jämkning i planen. En sådan befogenhet tillkommer endast anläggaren enligt 12 § och av motiven att döma (sid. 237) synas övriga vattenintressenter enligt kommittéernas åsikt icke böra tilläggas sådan rätt. Denna olikhet i de olika vattenintressenternas ställning synes styrelsen icke motiverad, utan böra såväl 12 som 13 §§ kompletteras med föreskrifter av ovan antytt innehåll.

Stockholm den 15 dec. 1917.

Underdånigst

F. VILH. HANSEN.

Fr. Malm.

* Åberopade stadgandena hava utgått ur lagtexten. I 6 kap. 5 § står nu uttrycket »skada och intrång», som dock ej heller torde vara tillfyllest, vadan den framställda anmärkningen fortfarande torde få anses berättigad. (Motionärens anmärkning).

Bilaga 2.

Till KONUNGEN.

Genom skrivelse från Kungl. Justitiedepartementet har Svenska Vattenkraftföreningen beretts tillfälle att avgiva yttrande över det betänkande med förslag till ny flottningsslågstiftning, som avgivits av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunnige.

Föreningen har inskränkt sig till de delar av betänkandet och förslaget, som ansetts kunna inverka på vattenkraftindustriens bestånd och utveckling, och har även i detta avseende med hänsyn till den knappa tiden endast upptagit spörsmål, som vid granskningen synta vara av större vikt.

De sakkunnige hava uppenbart utgått från den uppfattningen, att *flottledsintresset vore av allmän natur och därför borde beredas större lättnader i sin utveckling än vattenkraftsintresset, vilket ansetts vara ett enskilt intresse.*

Om den artskillnad, som de sakkunnige således ansett sig böra göra mellan flottnings- och vattenkraftsintressena, grundas på den åsikten, att ett intresse, som är gemensamt för ett större antal individer, är att anse som allmänt, har den möjligen haft något berättigande under gångna tider, då elektriska kraftanläggningar voro okända och vattenverken oftast voro till nytta endast för sina ägare eller ett fåtal närboende, under det att flottlederna, åtminstone i de större älvarna, voro av betydelse för ett större antal skogsägare och personer, som i övrigt voro beroende av trävaruindustrien. Men även under denna tid kunde vattenverk vara av betydelse för ett större antal personer än en flottled. En tullkvarn, t. ex. kunde vara av största betydelse för trakten, vilket visas av de energiska ansträngningar, som gjordes för att skaffa nya sådana. Av än större betydelse kunde bruksanläggningar vara, vilka sysselsatte ett stort antal arbetare, köpte kol och virke från vidsträckta skogar och malm från ofta avlägsna gruvor och således beredde utkomst åt ett mycket stort antal människor. Dyliga anläggningars allmänna betydelse beaktades också av lagstiftaren, såsom framgår av § 16 i 1879 års dikningslag, enligt vilken vattenverk anlagda för bedrivande av större bruk och bergverk eller större fabriksinrättning icke må för vattenavledning för odlingsändamål försämrast.

Då vattenkraften numera kan förvandlas i elektrisk energi och transporteras på avsevärda avstånd, har vattenverkens betydelse för en större allmänhet ytterligare ökat. Från större vattenkraftverk sprides elektrisk energi över stora områden av vårt land, hundratusentals människor erhålla därigenom lyse och kraft, stora industriella anläggningar äro beroende av dessa kraftverk för sin drift och möjlighet att lämna arbete åt stora arbetarskaror, och inom vidsträckta områden underlättas lantbrukets utveckling genom möjligheten att erhålla elektrisk kraft och belysning. Dyliga kraftanläggningars betydelse för en stor allmänhet bör icke kunna förnekas.

Nu göres häremot ofta den invändningen, att det icke är den omständigheten, att flottningsintresset är gemensamt för ett stort antal personer, som karakteriserar det som ett allmänt intresse, utan den omständigheten, att flottningen hör till kommunikationsintressena och att flottningsintresset i en allmän flottled icke är knutet till några bestämda personer. Liksom rätten att begagna en allmän väg eller farled står öppen för envar, så står ock flottleden öppen för varje virkesägare, som där vill framflotta sitt virke. Även i detta avseende kunna dock åtminstone en del vattenverk väl jämföras med flottleder. En distributionsanläggning, som levererar elektrisk energi till envar, som önskar sådan (t. ex. en stads elektricitetsverk), eller en kvarn, som mottager spännmål till förmalning, kan även i nu förevarande avseende med skäl sägas vara av allmänt intresse.

För övrigt kan det sättas i fråga om den omständigheten, att en flottled är en till allmänt begagnande upplåten kommunikationsled, bör bereda den en särskilt gynnad undantagsställning. Ofta nog torde på grund av naturliga förhållanden endast en begränsad krets av personer kunna draga nytta av flottleden. Det är endast de, som äga eller äro i tillfälle att kunna tillgodogöra sig skog i flottledens närhet, som kunna begagna densamma. Förhållandena kunna t. o. m. vara sådana, att endast en eller ett par personer kunna begagna flottleden. I sådant fall torde det vara oberättigat att anse ledens öppnande såsom en i högre grad allmän angelägenhet än utnyttjande av vattenkraften för framställning av elektrisk energi. Den omständigheten, att de flottande önska använda vattnet till kommunikationsled, under det att vattnets ägare vill använda det för frambringande av elektrisk energi, bör icke ensam vara tillräcklig för att kraftintresset skall nödgas vika för flottningsintresset.

Det bör beaktas, att ägaren av vattenområdet innehar en äldre, av lag skyddad rätt, och att det är de flottande, som göra intrång i denna rätt. Förutsättningen för att detta skall tillåtas bör vara, att flottledens upplåtande är *ur nationalekonomisk synpunkt* önskvärt, d. v. s. att den ekonomiska nyttan av densamma överstiger den skada, som åstadkommes genom dess inrättande. Dock bör härvid fordras, att nyttan avsevärt överstiger skadan. Vattenkraftägaren bör gentemot flottledsintressenterna för sin äganderätt kunna göra anspråk på ett skydd liknande det, som anses böra tillkomma jordägare gentemot den, som vill uppdämma vatten till nytta för ett vattenverk.

De anförda synpunkterna äro så mycket mer värda beaktande som konkurrensen mellan flottnings- och vattenkraftintressena numera torde mestadels yppa sig i smärre vattendrag, enär flottningsförhållandena i allmänhet redan äro ordnade i de större vattendragen. I vattendrag med ringa vattentillgång är flottningsintresset mycket farligare för vattenkraftintresset än i större vattendrag, en synpunkt som framträder med ökad styrka, om enligt vattenrättssakkunniges förslag förekomsten av kungsådra skulle utsträckas till alla vattendrag med minst 5 sek. kubm. avrinning vid normalt lågvatten. I de större vattendragen utgör nämligen den vattenkvantitet, som åtgår, exempelvis till en flottningsränna, endast en mindre andel av hela vattentillgången. Genom flottningsvattnets avledande kan givetvis även där en del kraft gå förlorad, men genom avledandet omöjliggöres eller försvåras icke nyttiggörandet av den återstående vattenmängden i samma grad som i ett mindre vattendrag. Det är uppenbart, att en avledning av 1 sek. kubm. för flottning har en långt allvarligare betydelse för en kraft-

anläggning med t. ex. 3 sek. kubm:s vattentillgång än för en anläggning med exempelvis 20 å 30 sek. kubm. Det har också visat sig, att tvisterna mellan flottnings- och vattenkraftintressena varit allra skarpast i sådana små vattendrag, där flottningsvattnets avledande berövat vattenkraftanläggningen en avsevärd andel av det tillgängliga vattnet. Därtill bör också bemärkas, att just dessa mindre vattendrag ofta lämpa sig väl för anläggande av kvarnar eller mindre elektricitetsverk för den omkringliggande traktens behov. Då ortsintresset i vattenlagsförslaget så väl tillvaratagits gentemot vattenverksanläggare, synes liknande hänsyn även böra gälla gentemot flottledsintresset, som ofta nog icke är något verkligt ortsintresse. Det saknas icke heller exempel på, att dessa synpunkter med skarpa framhållits av ordsbefolkningen i tvister om flottleds inrättande i sådana vattendrag, som använts eller ifrågasatts att användas för ortens behov tjänande vattenkraftanläggningar. Därvid har gentemot den eller dem, som ansökt om flottledens inrättande, just framhållits, att ortens allmänna bästa icke bör stå tillbaka för sökandenas enskilda intresse av flottledens inrättande.

De synpunkter, som här av vattenkraftföreningen framhållits, synas icke vara i tillbörlig grad beaktade i det föreliggande förslaget till flottningslagstiftning. Så är i § 2 i kap. 4 av vattenlagen¹ icke någon föreskrift meddelad om, att nyttan av en ny flottled bör, om densamma skall tillåtas, uppgå till minst dubbelt mot skadan, såsom beträffande vattenverk i 1910 års förslag till vattenlag stadgades, eller till tre gånger beloppet av viss skada, som 1917 års förslag avser. Även om det i första stycket av nämnda § använda uttrycket »väsentligt gagn för orten» kunde tolkas så, att nyttan bör vara avsevärt mycket större än skadan, motsäges detta i viss mån av det följande uttrycket »eller eljest lända till nytta för det allmänna» ävensom av andra stycket, av vilket möjligen kan anses framgå, att flottleden bör inrättas, om nyttan av densamma blott är större än skadan. En ändring av paragrafen i nu angivet syfte synes böra tagas under övervägande.

§§ 4, 5 och 6 torde innehålla de huvudsakliga bestämmelser, som i övrigt skola tillämpas vid avgörande av tvister mellan flottledsintressenter och ägare av vattenfall och vattenverk. Man träffar ofta på mycket överdrivna föreställningar angående flottledsintressets rätt enligt nu gällande lag även i sådana vattendrag, där kungsådra icke finnes. Visserligen torde man i allmänhet anse, att i dylika vattendrag ett redan anlagt vattenverk icke kan för en ny flottled utan ersättning berövas sin rätt till erforderligt drivvatten, men däremot har det visat sig, att såväl syneförrättare som Konungens befallningshavande haft den uppfattningen, att då en flottled framdrages genom ett outnyttjat eller endast delvis utnyttjat vattenfall, flottledsvatten skall kunna tagas ur detsamma för all framtid utan ersättning, och vattenfallsägaren således, då han framdeles vill utnyttja fallet, vara skyldig att utan ersättning finna sig i den förlust av drivvatten, som uppstår genom flottleden. Denna uppfattning bör dock på grund av vad här ovan anförts icke läggas till grund för en ny lagstiftning. Tvivelaktigt är också, om samma uppfattning är överensstämmande med nu gällande lag. Motsatsen synes framgå av ett regeringsrättens utslag den 21 augusti 1912 (Regeringsrättens årsbok Jo n:r 88) varigenom i ett dylikt fall förklarats, att flottledsutslaget skall gälla mot vattenfallsägaren endast till dess att han tagit i anspråk den ytterligare vattenrätt han kunde äga tillgodogöra sig. Men i sådana fall, där vattenverksägaren icke

¹ 6. Kap. i propositionen.

bevakat sina intressen och flottledsutslaget således icke innehåller något stadgande till säkerhet för hans rätt att framdeles tillgodogöra sig vattenkraften, torde ganska allmänt den uppfattningen råda, att, även om kungsådra icke finnes, vattenfallsägaren skall, då han sedermera vill utnyttja sitt fall, enligt nuvarande lag vara nödsakad att utan ersättning avstå från så mycket drivvatten, som erfordras för flottningens behov. Det torde dock icke vara riktigt, att ett administrativt utslag skulle kunna medföra en så vittgående civilrättslig påföljd. Bestämmelsen i § 7 i kungl. förordningen om allmän flottled torde icke heller giva tillräckligt stöd för förenämnda enligt vattenkraftföreningens åsikt oriktiga uppfattning, ty bestämmelsen, att i allmän flottled icke må så byggas, att flottningen därigenom hindras, torde icke utesluta, att de flottande böra, när utbyggnad av vattenverk sker, giva ersättning för den vattenkraft, som vattenfallsägaren genom flottningen går förlustig. Icke heller hindrar denna bestämmelse, att de flottande i sådant fall böra själva bekosta de anordningar, som erfordras för flottgodsets förande förbi det nya vattenverket i rännor o. dyl., ävensom de anordningar, som krävas för att skydda verket för skada till följd av flottningen, frågor, varom tvist ofta uppkommer vid syner för vattenverksanläggningar. Huru vittgående rättigheter tillmätas flottledsintresset, framgår särskilt tydligt därav, att kronombud i vissa fall vid syner för vattenverk i vattendrag utan kungsådra och utan allmän flottled yrkat, att verkets ägare skall förklaras skyldig att, där fråga om inrättande av dylik led framdeles uppkommer, utan ersättning avstå vatten för allmän flottled och vidtaga för flottningens framdragande förbi verket erforderliga åtgärder. Visserligen torde dessa uppenbart oberättigade yrkanden hava blivit av domstol avvisade i sådana fall, där vattenverksägaren förstått sig på att bestrida dem, men i andra fall, där sådant bestridande, vare sig på grund av oförstånd eller rädsla för onödigt uppskov med syneärendet, icke skett, hava dessa ohemula yrkanden stundom till stor skada för vattenverksägare bifallits.

Det sagda torde vara tillräckligt för att visa, att nu gällande lags bestämmelser beträffande rättsförhållandet mellan vattenfallsägare och flottledsintressenter ingalunda äro tillräckligt klara. Den nya lagen borde därför givas tydligare bestämmelser i detta avseende, och vattenkraftföreningen anser det särdeles angeläget, att lagen blir ändrad och fullständigad medelst bestämmelser, ägnade att tydligt lösa ovan antydda tvistefrågor i här angiven riktning.

För ernående av detta syftemål torde bl. a. vara lämpligt att i 4 § omnämna icke blott vattenverksägare utan ock ägare av obebyggda vattenfall samt att beträffande dessa giva närmare föreskrifter, huru förfaras skall vid införande av allmän flottled eller ändring av föreskrifter beträffande äldre sådan.

Vid behandling av sistnämnda § bör ock framhållas, att den kategoriska föreskriften om skyldighet att tåla intrång möjligen kan missförstås och därför bör modifieras. Förhållandena kunna nämligen vara eller bli sådana, att flottgodts till undvikande av skada för vattenverk lämpligen bör föras förbi detsamma genom mekaniska medel, torrflottning i rännor, på rullar o. dyl. Denna möjlighet torde ock böra beaktas vid behandling av § 17 mom. 8 i 10 kap. vattenlagen.

Vattenkraftföreningen hemställer även, att §§ 16—18 i 4 kap.¹ vattenlagen må förtydligas till klarläggande av vattenfallsägares rätt att, då de önska tillgodogöra sig dem tillhörig vattenkraft eller taga i anspråk större del därav än

¹ 6 Kap. i propositionen.

förut skett, erhålla ändring i tidigare flottledsutslag och ersättning för skada, därigenom att vatten bortgår till flottning.

Visserligen skulle vattenkraftintressets och flottningsintressets här ovan förfäktade lika art konsekvent medföra, att även den skada å enskild rätt, som förorsakas av en flottled, ersättes med ett högre belopp än det, vartill skadan uppgår, i överensstämmelse med vad förhållandet är i fråga om skada till följd av vattenkraftanläggning. Men då en dylik bestämmelse torde lägga onödiga hinder i vägen för flottningsintressets befrämjande utan att medföra någon avsevärd fördel för vattenkraftintresset, har föreningen intet yrkande i denna del. Vattenkraftintresset torde bliva tillräckligt skyddat, om blott ägare av vattenverk och obebyggda vattenfall erhålla full ersättning för skada och olägenhet, som i anledning av allmän flottled uppstår, och om det så ordnas, att flottningen måste vidkännas de inskränkningar i disposition över vatten, som erfordras för vattnets utnyttjande på det nationalekonomiskt mest fördelaktiga sättet.

Särskilt oegentligt synes vara, att tillstånd till *interimsflottning* skall kunna, såsom i 17 § av förslag till lag om flottning i allmän flottled förutsättes, givas av Konungens befallningshavande. Denna myndighet kommer i regel icke att få en tillnärmelsevis så ingående kännedom om förhållandena i vattendragen som vattendomstolen kommer att äga. Den har icke möjlighet att själv göra en besiktning på platsen på samma sätt som vattendomstolen. Det kan ju tänkas, att en interimsflottning kan vara till stor skada för t. ex. ett vattenverk. I ett sådant fall torde vattendomstolen, som möjligen redan känner till eller åtminstone lätt kan förskaffa sig kännedom om förhållandena vid verket, vara den lämpligaste myndigheten för att avgöra, om och på vilka villkor interimsflottning bör få ske.

De sakkunnige synas hava förbisett betydelsen för ägare av icke bebyggda vattenfall att erhålla *underrättelse om flottledssyn*, så att de därvid kunna bevaka sin rätt. Enligt vattenlagens 10 kap. 8 § skola nämligen endast ägare och kände nyttjanderättshavare av bebyggda strömfall underrättas om flottledssyn. Det torde vara lika viktigt, att ägare av obebyggda vattenfall erhålla sådan underrättelse, då eljest utan deras vetskap ett flottledsutslag kan komma till stånd, som därefter skall på grund av 16 § i 4 kap.¹ vattenlagen bliva gällande mot ägare av vattenfall. Med hänsyn därtill synes även en ändring av 24 §² i 11 kap. vattenlagen påkallad.

Stockholm den 7 mars 1918.

Underdånigst

För SVENSKA VATTENKRAFTFÖRENINGEN

J. GUST. RICHERT

Otto R. Alrutz

¹ 6 Kap. i propositionen.

² 27 § i propositionen.

